№ 178 (2211)
1937 onoi aavgustiin
4
SREDAA
'4-xi ZILEE GARNA

Byxe oronuudai proletaarnar, negedegtii!

Buriaad-Mongoloi Ynen

Byxexolboonoi Komanils (bolьşevilg) Paartiin Buriaad-Mongoloi Mozlin Komiteedai, Buriaad-Mongoloi Avtonoomito Soveed Socialiis Respyyblikiin Centraalьna Gyisedxexe Komiteedai yder byriin gazeeta

Redaakeiin aadrus:
Ulaan-Yde goorod,
Ceentrsojuuziin, 19.

№ sen 10 mynge.

„SSSR-ei Jixedeede Soveedta hungaxa hungaltiin tuxai dyrimei" projeekt tuşaa*)

SSSR-ei CGK-ai VII zarlaltiin IV seessi deere, 1937-onoi ijyyliin 7-oi yder, nyxer J. A. JAAKOVLEVAI xehen elidxel

I

ɜdeniitiin, tegşe ba sexe hungaltiin rxe ba niuusaar duugaa ygelge jaaza xangagdaxab

·ei Soveeduudai VIII ıral bolbol SSSR-ei şine ıuciin yndeheer SSSR-ei de Soveedta hungaxa iin tuxai dyrimii zo ba batalxii SSR Xol-Centraalьna Gyisedxexe edta daalgahan baina. ɜaalьna Gyisedxexe Ko-ıi Seessiin yzem e ba gada, SSSR-ei Centraalьsedxexe Komiteedai Pre-ei xyrgehen „SSSR-ei de Soveedta hungaxa ta tuxai dyrimei" pro olbol SSSR-ei Konsti-

bylegte hunguuliiin e tuxai instryykee bolxo. ıliiin xuuliiin projeekt SSSR-ei Staalin Konstir baiguulagdahan hun-ı sisteemii xelberiltegyi xe jabadalii garaantila ılgotoi baina.

ɜdeniitiin hunguuliiin er-R-ei Konstituucaar bai-danxai.

ɜuuliiin xuuliiin johoor, de Soveedta hungaxa ba ɜdahan baixa erxetei ıudai spiiskede oruulxa

hungaltiin yjede 18 yrehen grazdaniiin byri ɜagdaxa baina (8 zyil).

priigovoroi johoor hun ıgaa erxe xahagdahan ıud, myn baiguulagda ıliiin johoor uxaamuutai ederegdehen ıiuurnuu liiin spiiskede oruulag· i baina (9 zyil).

ın gazar niutagtaa tus olzorhoo (Velikobritaa-ɜ hara, Beelıgede ba ada 6 hara, Ameerikiin to Ştaaduudta—eldeb ıdta eldeb janzaar—3 ha-ɜ zil xyrter) baga huuza

grazdaanguudai hun-ı xabaadaxa erxii kapi-ɣyrenyydei toohoo ton ɜatiis ulasuudai xahadag ı, manai hunguuliiin ɔlbol tybsinchen nuudal ıl jamarş ceenzii hun ıaa erideggyi baina.

ıngөө baixa gazarii hel-grazdaniiinda tereenei baihan niutagai azal-depytaatnarai Soveedai le ygtehen „duugaa yge-ınь ynemşelgiin" johoor ıllida xabaadaxa erxe ɔlgogdoxo baina (15 ba).

alliis ulasai hunguuliiin n projeekt bolbol zөөri l ali byxii ceenzii erideg ɔgtolon xoridog baina, daa, zişeelxede, Ameeri-ɔlbooto Ştaaduudai zarim udta bii jym Ameerikiin ɔto Ştaaduudai zarim udta hungagşadhaa tus ymsete zөөritei baixii baina.

ı ton demokratiis byr-ıo gyrenyydei hunguu-xuuli bolbol aarmida ı aktiivna zaluuşuudai ıltada xabaadaxa ba hun xa erxii xahadag baina. ıca, Çexoslovaaki). Manai ɛkt bolbol ene iime zu-ıa, tusgaar ondoo, SSSR-e. ıtuucatai taaruulan hun la xabaadaxa ba hungag-baixa bodoto erxe bai-Ulaan-Aarmida baigaa nuudta xandadag baina yil). Ene ilgaaji todorxoi-şөө bolgood jaakab: byr no aarminuudta politikan ırel xadaa seregei disci-ebdexe jabadaltai adali ; manai Xydelmerişөn aşanai Ulaan-Aarmi la ıkan gegeerel xadaa sere isciplinii be izyylleg ba leg baina.

ejcaari, Fraanca, Belьgi gexe metiin zarim byrzyaaznodemokratiis ulasuudta exener bolbol hunguuliiin erxee xahagdanxai. Manai exener xadaa, eregteişyydtei adali hungaxa ba hungagdaxa erxetei baina.

Esesee, manai „SSSR-ei Jixedeede Soveedta hungaxa hungaltiin tuxai dyrimei" bolbol yndehenei şinziin johoor jamar negen foormoor hungaltada xabaadalgii xahaxa jabadalii ogtolon xoridog deerehee hunguuliiin erxiin bygedeniitiin baixa jabadalii xangana. Ene talaaraa, hunguuliiin xuuliiin projeekt bolbol gansal erxe sonosxolgoor xizaarladag bişe, myn oros bişe yndehetenei hunguuliiin erxii xahaxa jabadalai garşa bolxo byxii hedegxenyydii eliryylen gargadag ba ede hedegxenyydii xaadag baina. Egeel iimehөө, ilangajaa, manai hunguuliiin xuuliiin projeekt bolbol hunguuliiin biylleteenь xadaa zoxixo hunguuliiingaa ɔokrug sooxi zonoi xeıenyyd deere xeblegdedeg baixa geze xaraalana (68 zyil). Egeel edeen deerehee manai projeekt bolbol zişeelxede, Ameerikiin Xolbooto Ştaaduudai hunguuliiin praaktikahaa ondoo baina. Tende, olonxi neegr zontoi Urda Ştaaduudta aangliiin xele medexe baixiin erilte hungagşadta xedөg ba eneeneigee yndeheer xojor milөөnhөө ysөөn bişe neegrnyydei hunguuliiin erxii xahadag baina.

Esesee, Hunguuliiin xuuliiin projeekt bolbo hungagşadta xeden garaantinuudii xaraalana:

hungalta bolxohoo 30 xonog urid hungagşadai spiiskenyyd xadaa bygedeniitiin xaraxaar ba şalgan tanilsaxaar gazarta ylgegdehen baixa johotoi (13 zyil);

azalşanai depytaadnarai Soveedai gyisedxexe komiteed bolbol hungagşadai spiiskiin buruu baihan tuxai graz-daanguudai jamarş haa gomodolii gurban nedieeliiin bolzorhoo udaan bişe sag soo şiidxexe ujalgatai (16, 17 ba 18 zyil);

projeekt xadaa, hungagşadai spiiskiin buruu baihan tuxai gomodoloi talaar hyylei ygii aradai syydte ygene, aradai syyd bolbol gurban xonogoi bolzor soo syydei neemel zasedaani deere medyylegşii ba Soveedai tyləəlegşii duudaza graz daniiinai gomodolii xaraza yzexe ujalgatai. Aradai syyd i şiidxeberi xadaa, zoxixo Soveedta ujalgatai baixa (18 ba 19 zyil).

Bygedeniitiin hunguuliiin erxiin priincebii xangaxa jabadal iime baina,—Staalin Konstituucatai zoxilduulahan manai hunguuliiin xuuliii xangaza bygedeniitiin iime bodoto hunguuliiin erxii negeş byrzyaaznodemokratiis gyren medexegyi baina (**Aplodiismeent**).

SSSR ei Konstituucaar baiguulagdahan hunguuliiin **tegşe** erxe jaaza xangaglaxa baihan tuxai asuudalda orexom

Xolboonoi Soveedta ba Yndehetenei Soveedta hungaxa hunguulida xydelmerişөn ba tariaaşanai duugaa ygelgiin tegşe baixa jabadalii hunguuliiin xuuli in projeekt xangana Xolboonoi Soveedta hungaxa hunguuliiin ɔokrug bolbol iime priincebei joroor baiguulagdana: ɔokrugiia 300 mingan zon —goorod ba huurinda adali, xydelmerişendeş ba tariaaşandaş adali Xolboonoi Soveedta hungaxa hunguuliiin ɔokrug byxen nege depytaalii elьgeexe baina (21 zyil).

Hunguuliiin ɔokruguudii iimeer emxidxexe jabadal bolbol hunguuliiin ɔokruguudai tegşe bişe baixa jabadalii esesөn xizaarlana ene xadaa, zişeelxede, Fraancada bii gebel tende zurgaadaxi byrzyaaznoɔokrugai negedexi uçaastog 8 mingan hungagşadhaa nege depytaadii elьgeedeg,—Pariiziin proletaariiin rajoondo baigaa Korbein ɔokrugai xojordoxi uçaastog 50 mingan hungagşadhaa myn nege depytaadii elьgeedeg baina.

Xolboonoi Soveedta hungaxa hunguulida SSSR-ei byxii graz-daniiinuudai tegşe erxetei baixa jabadal iigeze xangagdaxa baina, ende xadaa, nyxer Staalinai zaahanai johoor, byxii azalşanai niitiin aşag tuha bolbol tedenei yndehe jahanhaa duldiidalgyi tabigdaxa baina. Hunguuliiin xuuli bolbol SSSR-ei Konstituuca tuxai xelehen өөriingөө elidxel dotor nyxer Staalinai xelehenei johoor, SSSR ei yndehetenei yndehenei onso өөre baidaltai xolbootoi **tusgaar** speciiis intereesii xaruulxa zorilgonuudii Yndehetenei Soveedta hungaxa hunguulida byxii xolbooto respyyblikenyydei tegşe baixa jabadalii, byxii avtonoomito mozonuudai tegşe baixa jabadalii, byxii yndehenei ɔokruguulai tegşe baixa jabadalii xangana.

Yndehenei Soveedta hungaxa hunguuliiin ɔokrug bolbol iime priincebei johoor, xolbooto respyyblike byride 25 ɔokruguud, avtonoomito respyyblike byrile 11 ɔokruguud, avtonoomito mozo byride 5 ɔokruguud ba yndehetenei ɔokrug byride nege hunguuliiin ɔokrug baiguulagdaxa baina. Yndehetenei Soveedta hungaxa hunguuliiin ɔokrug byxen myn nege depytaadii elьgeexe baina (22 zyil).

Esesee, „SSSR ei Jixedeede Soveedta hungaxa hungaltiin tuxai dyrimei" projeekt bolbol hunguuliiin tegşe erxii xangaxiin zorilgoor, hunguuliiin spiiskede hungagşadai dotorhoo xediş baigaa haa negenhee ylyygeer oruulxii xorimzolono (11 zyil).

Konstituucaar hunguuliiin **sexe** erxe baiguulagdanxai baina.

Byxii depytaaduul bolbol Xolboonoi Soveedta ba myn yndehetenei soveedta sexe hungaltiin johoor hungagdaxa baina geze hunguuliiin xuuli xaraalana. Hungagşad byxen xadaa, Xolboonoi Soveedta, myn Yndehetenei Soveedta jamar negen kandidatuuriin tyləө sexe duugaa ygexe baina

Ene talaaraa manai „SSSR ei Jixedeede Soveedta hungaxa hunguuliiin tuxai dyrimei" projeekt xadaa, zarim xeden byrzyaaznodemokratiis ulasuudai hunguuliiin zuramhaa ondoo baina gebel, edener bolbol sexe hungaltiin erxiin priincebhee arsaza (zişeelxede Fraancada senaadai hungalta boldog şingi) gy, ali Aanglida loordnuudai palaatii emxidxedeg şingi, hungalgaar bişe xariu tomilolgiin johoor xojordoxi palaatii emxidxedeg şingi palaatanuudaingaa negii demokratiis bişeer jixenxidee emxidxedeg baina.

Esesee, SSSR-ei Konstituucaar **niuusaar** duugaa ygelge baiguulagdanxai baina.

Hunguuliiin xuuli bolbol niuusaar duugaa ygexe jabadalii xangaxaar, duugaa ygexe iime teexnikii baiguulna: hungagşadai duugaa ygexe jabadal bolbol biyleteenyydee konveert soo xeze niaagaad hunguuliiin xairsagta xexe zurmaar yngergegdexe baina (76 zyil);

biyletieenyydii gyisedxexe tuxai tahalga onsologdoxo johotoi ba tere tahalga soonь hungaltiin yjede hungagşadhaa bişe xyns, myn tahagai hungaltiin komiisai geşyyds baiza bolxogyi, xoriuultai baixa (77 zyil);

biyletieeniii gyisedxexe tahalga negen dor xeden hungagşadii oruulxadaa, tere tahalganь negen dor oruulxa hungagşadai toogoor tus tustaa tahalgaar bujuu şiirmeer tahalagdahan baixa johotoi (77 zyil)

hungagşa bolbol biyletieentei konveertөө hunguuliiin xairsag oruu өөrөө tabixa baina (80 zyil);

konveertgyi gy, ali togtoomol xebhee ondoo konveert soo xeze tabigdahan biyletieenь ynen bişede toologdoxo baina (90 zyil);

Niuusaar duugaa ygexe bygedeniitiin, tegşe basexe hunguuliiin xuuliaar xangaxa jabadal iime baina. „SSSR-ei Jixedeede Soveedta hungaxa hungaltiin tuxai dyrimei" projeekt bolbol Staalin Konstituuciin teeksttei ba udxatai zoxilduu-

II

Oloniitiin organizaacanuud ba azalşanai bylgemyydei өөhediingөө kandidaaduudii tabixa erxe jaaza xangagdaxab

lan, grazdaniiinuudai formaalьna erxii tөmdөglelgeer xizaarlaagyi, xarin SSSR-ei gyrenei zasagai deede oorganiii—SSSR-ei Jixedeede Soveedii bygedeniitiin duu ygelgөөr baiguuldag grazdaniiinuudai ede erxenyydii xereg deerenь gyisedxexe tuxai oroldolgo anıaralii өөriingөө zyil byride gargana. (**Aplodismeent**).

Oloniitiin organizaacanuud ba azalşanai bylgemyydei өөhediingөө kandidaaduudii tabixa erxii hunguuliiin xuuli jaaza xanganab gehen tuxai asuudalda oroxom.

SSSR-ei Konstituuciin 141 zyil deerehee yndehelegdehen, hunguuliiin xuuliiin 56 zyilii eşe tataxam:

„SSSR-ei Jixedeede Soveedta kandidaaduudii tabixa erxe bolbol SSSR-ei Konstituuciin 141-dexi zyilei yndeheer oloniitiin organizaacanuudta ba azalşanai bylgemyydte ygten xangagdaxa gexede: Komuniis paartiin organizaacanuudta, profecionaalьna sojuuzuudta, koperatiivuudta, zaluuşuudai organizaacanuudta, sojel bolboscroloi bylgemyydte ba xuuliaar togtoohon zuramai johoor dansada orohon busa organizaacanuudta ygtexe johotoi".

Saaşanь 57 zyilii eşe tataxam:

„Kandidaaduudii oruulxa erxii oloniitiin organizaacanuudai ba azalşanai bylgemyydei Centraalьna oorganuud ba myn tedenei respyyblikiin, xizaar, moziin ba rajoonoi oorganuud, myn tedeşelen xydelmerişөn ba albanxaagşadai niitiin suglaanuud yiledberiiingөө gazarnuudaaraa, ulaan-seregşyyd — seregeingee xesegyydeeree, myn tariaaşanai niitiin suglaanuud — kolxoozuudaaraa, sovxoozuudai xydelmerişөn ba albanxaagşad—sovxoozuudaaraa bejelyylen gyisedxexe".

Ene zyilnyyd xadaa ton jixe udxaşanartai,— ede xadaa nyxer Staalinai duradxalaar oruulagdahan—ede xadaa soveed demokratiii delgeryylxe, yrgedxexe, garantilaxa zorilgotoi baina. Ede zyilnyyd bolbol depytaaduudta kandidaaduudii tabixa erxii yiledberiiin gazarnuudta—xydelmerişөn ba albanxaagşadai, seregei xesegyydte—ulaan seregşedei niitiin suglaanuudta, myn kolxoozuudaar—tariaaşanai, sovxoozuudaar—xydelmerişөn ba albanxaagşadai niitiin suglaanda ygeze, SSSR-ei Jixedeede Soveedta hungaxa hungaltada bodoto socialiis demokratiizmii xangana.

Hunguuliiin xuuliaar duradxagdahan, kandidaaduudii registraasalxa zuram bolbol SSSR-ei Jixedeede Soveedta oloniitiin organizaacanuudai ba azalşanai bylgemyydei өөhediingөө kandidaaduudii tabixa jabadalii xyngedxexe ba nigtadxaxa zorilgotoi baina.

SSSR-ei Konstituuciin ba „SSSR-ei Jixedeede Soveedta hungaxa hunguuliiin tuxai dyrimei", byxii eriltenyydii saxiza SSSR-ei Jixedeede Soveedai depytaadnarta oruulxaar tabigdahan kandidaaduudii jamarş ilgaagyi dansalaxa ujalgii ookrugai hunguuliiin komiisnuudta daalgagdana. SSSR-ei Jixedeede Soveedta oruulxaar tabigdahan kandidaaduudii dansalaxa jabadalhaa ookrugai hunguuliiin komiisiin arsaa haanь, gurban xonogoi bolzor soo deede şatiin hunguuliiin komiisada gomodozo bolxo baina (63 ba 64 zyil).

SSSR-ei Jixedeede Soveedta oruulxaar tabigdaza dansalagdahan byxii kandidaaduud hunguuliiin biyletieen soo zaabol bagtan oroxo johotoi baina (66 zyil). Ookrugai hunguuliiin komiisuud bolbol SSSR-ei Jixedeede Soveedai deputaadta oruulxaar tabigdahan byxii kandidaaduudai hunguuliiin biyletieenyydii hungaltiin exilexehee urda 11 xonoghoo xozom bişe byxig uçaastoguudai hunguuliiin komiisuudta elьgeexe ujalgata-(67 zyil).

Өөriin kandidaaduudii oruulan tabixiin tulada, kandidaadii oruulhan suglaan gy, ali zasedaaniiin protokoolii 61-dexi zyilde togtoogdohon foormoor xyrgexii oloniitiin organizaacanuud ba azalşanai bylgemyydhee erigdexe baina.

Kandidaadii oruulan tabihan suglaanai bujuu, zasedaaniiin protokool soo kandidaadai obog, nere, esegiin nere, tereenei naha, huudal baidal gazar, partiijna baidal, myn tabihan organizaaciin zyghөө tus hunguuliiin ookrug soo duugaa ygexe kandidaadai zybşөөrelii zaaxahaa bişe, tusgaar jamarş eriltii depytaadnarta oruulxaar tabigdahan kandidaaduudta xegdexegyi baina. (61 zyil).

Demokratiis baidaltaibdi geze zarladag jixensi byrzyaazno gyrenyydte graazdanuud bolbol aktiivna ba passiivna (edibxigyi) geze xubaagdadag, aktiivna ba passiivna talaanuudanь zoxildon taaraxagyi baina. Tiin, Ameerikiin Xolbooto Ştaaduudta 25 nahanhaa zaluu niuurnuud doodo palaatada, 30 nahanhaa zaluu niuurnuud deede palaatada hungagdaza şadaxagyi baina. Fraancada—25 nahanhaa zaluu niuurnuud doodo palaatada, 40 nahanhaa zaluu niuurnuud deede palaatada hungagdaxagyi: Cxoslovaakida—35 nahanhaa zaluu niuurnuud doodo palaatada, 45 nahanhaa zaluu niuurnuud deede palaatada hungagdaxagyi baina; Norveegido—30 nahanhaa zaluu niuurnuud doodoş, deedeş palaatanuudta hungagdaza şadaxagyi baina. Manai hunguuliiin xuuliiin projeektiin edeenhee ondoonь jyyb gebel, depytaadta oruulxaar tabigdahan kandidaaduudta nahanai talaar jamarş xizaarlalgii medexegyi baina. Manai hunguuliiin xuuli bolbol 40 nahanhaa xeteree xetereeşgyi haanь xamaagyi, өөriingөө bejiin şadabariaar ba bylgem niitedee aşagtai azalaar gabijaatai niuurnuudta Jixedeede Soveedta hungagdaxa erxe arga olgono. Zaluuşuudta xandaxa jabadal byrzyaazna ulasuudta orxodoo, Soveed ulasta ton ondoo baina geze ene faakt dotor xaragdana. Soveed ulas bolbol gansal azyiledberide bişe myn gyrenei xytelberide, gansal hungaxa jabadalda bişe, myn hungagdahan baixa jabadalda өөriingөө zaluuşuudta ton tegşexen erxii ygene.

Manai hunguuliiin xuuliiin projeekt bolbol huurizahan baidalai ceenzii depytaadnarta oruulxaar tabigdahan kandidaaduudhaa erideg ygei ba demokratiis priincebyydii xi-

(Yrgelzelele nь 2-doxi niuurta)

*) Ene ellixel bolbol oruulgiin ulaarhaa deerehee geegleze ılobe.

„SSSR-ei Jixedeede Soveedta hungaxa hungaltiin tuxai dyrimei“ projeekt tuşaa

SSSR-ei CGK-ai VII zarlaltiin IV seessi deere, 1937 onoi ijyyliiin 7-oi yder, nyxer J. A. JAAKOVLEVAI xehen elidxel

(YRGELŻELEL)

zaarlaxa jabadalai byriş haa eseslen xolodxohon baina.Teed, zişeelxede Aanglida, oruulagdahan kandidaad byriiin tylөө zuun tabin fyynt sterliing zaloog erideg, myn Fraancada ba Çexoslovaakida hunguuliiin biyletieenei sengei gargaşii kandidaaduudta daalgadag baixa jym.

„SSSR-ei Jixedeede Soveedta hungaxa hungaltiin tuxai dyrimei“ projeekt bolbol iimenyyd byrzyaazno—demokratiis ulasuudhaa ondoo gebel, byxii gargaşiinь, eneen soo hunguuliiin biyletieen xeblehenei tylberiii gyrenei gargaşaar bolxo geze xaraalahan baina.

SSSR-ei Jixedeede Soveedta, myn eneendel adali azalşanai depytaadnarai soveedta jamar negen grazdaniinai hungagdaxa erxe baidalii, grazdaniinai zөөri şadalai zerge, yndehenei ug garbal, nahan todorxoildog bişe, xarin tereenei өөriinь dyrşel şadabari ba өөriinь azal todorxoiloxo baina. (APLODISMEENT).

„SSSR-ei Jixedeede Soveedta hungaxa hungaltiin tuxai dyrimei“ projeekt bolbol ookrugai hunguuliiin komiista dansalagdahan kandidaadii oruulan tabihan oloniitiin organizaacanuud ba azalşanai bylgemyydte, edeendel adali SSSR-ei grazdaniiin byride, SSSR-ei Konstiiuuciin 125-daxi zyilde xizaarlagdahanai johoor, ene kandidaadaingaa tylөө suglaanuud deere, xeblel gazeetanuudta, myn bişe argaar agitaaca jabuulaxa erxii ba bodoto erxe baidalii xangaxa baina. 125 zyilei sonosxoxonь:

„Azalşanai intereeste zoxilduulan, socialiis baidalii bexizyylxiin zorilgoor, SSSR-ei grazdaanuudta:

a) Ygiin sylөө,

b) Xeblelei sylөө,

c) Suglaa ba miitingnyydei sylөө,

ç) Gudamziin zagsaai ba demonstraacanuudai sylөө—xuuliaar garaantitai baidag baixa.

Graazdanuudai ede erxenyyd bolbol tipograafinuud, saarhanai zapaas, niitiin ger baişan, gudamza, xelxiee xolboonoi xeregselnyyd ba ene erxenyydii bejelyylxe jabadalda zallaşagyi xeregtei zөөri xogşoloi busa uşarbaidalnuudii azalşan ba tedenei olgozo ygexe jabadalaar xangagdadag baixa.“

SSSR-ei Jixedeede Soveedai depytaaduudta kandidaaduudii oruulan tabixa dyrim tuxai asuudal iimeşyy baina.

Hunguuliiin xuuli bolbol, өөriingөө kandidaaduudii oruulxa, tabixa erxii oloniitiin organizaacanuud ba azalşanai bylgemyydte garaantilaxa zorilgii amzaltatai şiidxene geze deere xaruulagdahan zyilnyydhee eli baina.

„Feelьkişer beobaaxter“ geze germaaniiin faşiis oficiooz bolbol, manai ene hunguuliiin xuuli xadaa kandidatuurnuudii oruulan tabixa erxii gansal komuniis paartida ba tereende medeltei organizaacanuudta olgodog baina geze ijyyliiingee 3-ai noomerta bişehen baina. Myn eneenei xazuugaar, germaaniiin faşiis paartiiin oficiooz bolbol hunguuliiin xuuliiin projeektiin 56 zyiiii zaana.

Minii deere eşe tatahan hunguuliiin xuuliiin projeektiin 56 ba 57 zyilnyydte ene faşiis gazeetiin xelegşii zişeeleed yzegtii. Myn xuuli xadaa kandidaaduudii oruulan tabixa erxii gansal komuniis paartiiin organizaacanuudta bişe profesionaalьna sojuuzuudta, koperatiivuudta, zaluuşuudai organizaacanuudta, sojol kylьtyyriin bylgemyydte ba xuuliaar togtoohon zuramai johoor dansalagdahan busa organizaacanuudta ba gansal azalşanai bylgemyydei centraalьna oorganuudta bişe, myn yiledberiiin gazarnuudaar—xydelmerişenei ba albanxaagşadai, seregei xesegyydeer—ulaanseregşyydei niitiin suglaanuudta, myn kolxoozuudaar—tariaaşanai, sovxoozuudaar—sovxoozuudai xydelmerişen ba albanxaagşadai niitiin suglaanuudta ygehen baina.

Nojod faşiistnuud bolbol, 56-xi zyil xadaa komuniis paarti ba tereende medeltei organizaacanuudhaa bişe, xen negenei өөriin kandidaaduudii oruulan tabixii xorimzolono geze өөhediingөө oficiooz dotor jyynde medyylneb. Eneş xadaa eneen deerehee eli: tedener bolbol manai hunguuliiin xuuli tuxai yngerxedөө, өөhediingөө faşiis paartiiin geşyydte yneniinь medeesexee baina. (aplodismeent). Tedener ynen bodoto baidalhaanь aina. tedener xadaa, manai zasagai ulasai deede oorganuudai hunguulida jamarş haa yiledberiiin gazarai, jamarş haa kolxooz ba sovxoozoi, jamarş haa seregei xesegei өөriingөө kandidaaduudii oruulza, tereeneigee tylөө temeseze, agitaaca xeze şadaxa baihan tuxainь xydelmerişen ba tariaaşan, myn өөriin faşiis paartiiinь zarim geşyyd medezerxiyyze geze aina. Tedener өөhediingөө hunguuliiin gurimii socialiis oronoi hunguuliiin xuulitai zişeelxee aina. Germaanida hunguuliiin bolxodo byxii kandidaaduudii byxii aradai tylөө gansa Giitler oruuldag, italiiin faşiis gurimai johoor, byxii 400 kandidaaduudai spiiskii „faşiis soveed“, ondoogoor xelebel, bahal Myssoliini oruuldag baina. Eneende taaruulan, orosoi xuuşan onisog yge hanuulxada demii bişe baina: „Meşoog soo şybege niuuza bolxogyi gedeg ynen“. (**Nerjeme aplodismeent**) Jyrdөө: өөhediigөө nacionaalsocialiistnuud geze nerleed, bodoto deeree erte balar dunda da zuuniii, xaranxii munxaruulga ba izyiit johii magtagşa nojod faşiistnuud manai hunguuliiin sisteemii xeregleed yzegle. Hunguuliiin bolxodo kandidaaduudii oruulxa erxii өөhediingөө faşiis profesionaalьna sojuuzuudta olgood yzegle. Өөhediin kandidaaduudii oruulxa erxe pomeeşiguudai xydelmerişen ba batraaguudta, tedenei alban gazarai jyyriin albanxaagşadta ygөөd turşagla! Tiixedee faşiizmiaa jyn yldegşaab?! Toononiinş yldexegyl!! (**Nerjeme aplodismeent**).

Soveed demokratiii xadaa byrzyaazna demokratiitai zişeed yzebel byri jixe, byri yrgen, byri tyryy baina, Soveedai demokratii xadaa arad haa aixa haa baitagai, өөhediingөө arad haa xolodxohoo baitagai xarin azalşa oloniitede xandadag, zavooduud, faabrikanuud, kolxoozuud, sovxoozuud deere өөhediingөө kandidaaduudii oruulan tabixii azalşanda duradxadag baina geze SSSR-ei Jixedeede Soveedta kandidaaduudii jaaza oruulan tabigdahanai zişee deere daxin, daxin xyseteigeer demonstraacalan xaragdaxa baina. Uşariinь xadaa, bolьşeviiguud bolbol,—

„өөhediijinь gar-gahan, tezeehen ba xymyyzyylhen exe bolxo oloniitetejee xolbootoi baidag xadaal xysetei baina. Teed bolьşeviiguud bolbol өөriingөө exetei, arad zontoi xolbootoi baigaa sagtaa ilagdaşagyi baixa byrin gyised naidaoaritai baixa“—geze nyxer Staalin zaahan baina. (**Udaan aplodismeent**)

III

Hungaltanuudai emxidxelge

Hungaltiin emxidxelge ba duunuudii toololgo xadaa, SSSR-ei Jixedeede Soveedta hungaxa hungaltiin tuxai dyrimei“ projeekt soo demokratiiji praaktika deere bejelyylxe jabadalii garaantilaxa ba SSSR-ei graazdanuudai duugaa ygelgiin rezylьtaadii xazagairuulxa hedelgenyydhee xalxalxaar zoxiooghohon baixa.

Manai projeekt bolbol hungaltiin bolxo yderii onşoloxotoi negemyөөn hunguuliiin ookruguudai spiiskii tunxaglaxaar bagsaagdahan baina (23 ba 24 zyilnyyd), enenь xadaa oronoigoo arad zonoi hungaltanuudta jaaza xabaadalsaxatai zoxilduulan hunguuliiin ookruguudii baiguulxa arga olgono.

„SSSR-ei Jixedeede Soveedta hungaxa hungaltiin tuxai dyrimei“ projeekt bolbol hunguuliiin tahaguudii emxidxexe tuxai asuudalda SSSR-ei grazdaniiin byxenei hungaxa erxee bejelyylxe jabadaliinь xyngedxexe zorilgii xytelberi bolgono. Xojor minganhaa deeşe huurin zontoi gooroduud, azyiledberiiin pyynktnyyd, jixe jixe tosxon huurinuud ba selьsoveeduudai teritoori bolbol, hunguuliiin tahaguud bolzo xubaagdaxadaa, nege hunguuliiin tahagta 1500-2000 xynyyd xyrtexөөr bagsaagdaxa johotoi.

Xojor minganhaa ylyy bişe zontoi selьsoveeduudai teritoori bolbol erxebişe nege hunguuliiin tahag bolxo johotoi.

Zygөөr, 500 haa deeşe xojor minganhaa ylyy bişe tooto zon toi staniica, dereeven, kişlaag, auul byride tusxai hunguuliiin tahag emxidxegdene.

Hunguuliiin xuuliiin projeekt bolbol diilenxidee zizexen huurinuudtai xoliin xoito ba zyyn rajoonuudta zuun xynhөө dooşo bişe zontoi hunguuliiin tahaguudii emxidxeze bolxii duradxana. Ene bolbol tiigee ygei haa xoito rajoonuudta aza huudag grazdaanuud hungaxa erxejee bejelyylxiin tulada xeden arbaad kilomeetr jabadal xexe baina, enenь zarimdaa xysegdeze şadagdaxaşgyi geze xoito rajoonuudta xydelmeriideg xydelmerilegşedei xehen guiltiinь yndehөөr xegdehen baina.

Hungaltiin bolxo yder zamda jabahan syydnenyyd ba myn bolьniicanuud, sanatoorinuud, narailalgiin gernyyd bolon invaliidnarai gernyydte tus byridenь 50-haa dooşo bişe hungagşadai baibal, tende tusagaar hunguuliiin tahag emxidxeze bolno geze projeektoor xaraalagdana.

Seregei xesegyyd ba seregei negedelnyydte 50-haa dooşo bişe 1500-haa deeşe bişe hungagşadtai tusagaar hunguuliiin tahaguudii emxidxexe geze projeektoor xaraalagdahan baina. Iigeed baixada, SSSR-ei xilii saxiza baihan seregei ton zizexen xesegyydte hungaltada xabaadalsaxa arga byrin olgogdono. Aarmiiin toodo orolsodog baibaş haa, seregei xesegyyd ba seregei negedelnyydte orolsodoggyi xynyyd, zişeelxede, oboroonlin Arkomaadai xydelmerişed bolbol ene projeektiin johoor baihan gazartaa bişe SSSR-ei graazdanuudtai adali hungaltada xabaadalsaxa bolno.

Hungalta bolbol xydelmerigyi ydernyydei negendenь yglөөnei 6 çaasnaa hyniiin 12 çaas boltor bolzo dyyrxe johotoi. Iimehee dereevnide xydelmerigyide toologdoxo voskreecniiin negen yderii oloxo uşartai bolno. Zygөөr ene olohon yderenь goorodoi amaraltiin ydertei zoxiooldohon baibal hain belei.

Hungaltiin yjede Hunguuliiin xuuliii xazailtagyi dyyrgexiin zorilgoor duunuudii tooloxo, depytaaduudii temdeglexe, hungagşadta hungaltiin biyleteenyydii taraaxiin tula, hunguuliiin komiisanuudii baiguulxii duradxaxa: centraalьna komiisa, yndehetenei Soveedta hungaxa xolbooto ba avtonoomito respyyblikenyydei, avtonoomito moonuud ba yndehetenei ookruguudai hunguuliiin komiisanuud Xolboonoi Soveedta hungaxa ookrugai hunguuliiin komiisanuud, yndehetenei soveedta hungaxa ookrugai ba tahaguudai hunguuliiin komiisanuud baixa.

Hungaltiin yngergegdeze ba ilangajaa duu toolozo baixedaa ynexөөrөө aradai kontrooliii xangaxiin ba eldeb muu uşarnuud toxiooldoxo jabadalii tabixagyin tula projeekt bolbol Centraalьna hunguuliiin komiisahaa exileed Tahaguudai hunguuliiin komiisanuud xyrterxi byxii komiisanuudii oloniitiin organizaacanuudai ba azalşanai bylgemyydei tylөөlegşehөө, tusxaita azalşanai depytaadnarai soveedai batalaigataigaar byridxyylxe togtooxii duradxana. Iime deerehee projeekt bolbol soveeduudaar tomilogdohon hunguuliiin komiisanuudhaa asarxii duradxana. Tomiloxo priineebei orondo oloniitiin organizaacanuud ba azalşanai bylgemyydhee tylөөlegşedii elьgeexe priinceb xereglexii projeekt duradxana

Urda xelegdehen deerehee xaraxada hunguuliiin komiisuudai ujalganь hungaltiin jabaza baigaa yjede Hunguuliiin xuuliii xazagairaltagyi dyyrgexe yyrgeer xizaarlagdanxai gebel: kandidaaduudii registraacalxa, hunguuliiin biyleteenyydii taraaxa, duunuudii tooloxo ba hunguuliiin xuuliiin dyyrgeltii xinan xaraxa baixa. Hunguuliiin komiisanuudta eneenhee on doo jamarş onso өөre ujalga daalgagdaxagyi ba tedende bişe ondoo jamarş erxe ygtexe ygei.

Germaaniiin faşiis paartiiin oficioozdoxi galzuurahan daisad bolbol imagta ene talaar өөhediingөө unşagşadii mexelene. Tede bolbol „Felьkiişer Beobaxteerei“ ijyyliiin 3-nai noomerto exin organizaacanuudai hunguuliiin duradxalnuudii jamarş haadgyigөөr zailuulxa erxe oficiaalьna hunguuliiin komiisanuudta ygtebe gehen şinjieer bişehen baina.

Ene xuurmag xudal ygii arsan xariuu xeleze taanadii haa tuulxagyib. Faşiis nojod bolbol өөriingөө ene medeeselii jamar zyil soohoo abhanaaş zaanagyi geeşe,—enenşji endyy bol hon xereg bişe, tedener Hunguuliiin xuuli soo ogto dursagdaagyi zyilii өөhedөө zoxioogoo baina. Hain baidaltai baigaagyi zonuud iimeşyy meetod xeregledeg baixa, jyredөөl, xuurmag xudal ygө bolbol tedenei azahuuxa baidalainь yndehen bolno.

Germaaniiin faşiistnarhaa tedenei poolьşiin barlaguud myn xozomdonogyi: „Iliystroovane kyrьjeer Podzeenna“ geze gazeetada Moskvaahaa ijyyliiin 21-nei yder abtahan medeegeer gehenь ynendөө xadaa Beerlinhee abtahan medeegeer Hunguuliiin xuuliiin projeekt bolbol zasagai gazarai hunguuliiin komiisada „organizaacanuudai kandidaadai spiiskii xubilgaxa erxe“ ygtene geze bişehen baina. Enenş bidende gaixaltai bişe! Magad, Poolьşiin faşiis jaabloçka bolbol Germaaniiin jaabloniihaa xolo bişe unadag baiza boloo! (**aplodismeent, enleeden**).

Ali negen buruu baihan zyilnyydei tuxai oruulagdahan negeş gomodoloi oloniitiin kontoroolьdo yzegdengyi baişaxagyin tula, manai hunguuliiin xuliiin projeekt bolbol eldeb tyrelei gomodolnuudii xaraza yzexe xatuu zuram baiguulna.

Duugaa ygelgiin protokool soo tahagai hunguuliiin komiisada ygtehen medyylge, gomodolnuudii ba tahagai hunguuliiin komiisiin tedeen tuxai gagahan şiidxeberiii tobşoxonoor temdeglexii tahagai hunguuliiin komiisahaa erigdexe baina (93 zyil). Myn iime erilte ookrugai hunguuliiin komiisiin urda tabigdana. (102 zyil).

Hunguuliiin xuuliiin projeektiin VIII-daxi byleg soo oruulagdahan hungaltiin rezylьtaadii todorxoiloxo jabadalai zarim formaalьna johololnuud bolbol zarim nyxedte xereggyide toologdoxo ba gadana biyrekraad xereg geze segnegdexe baiza bolxo, gebeş deede oorganiii baiguulxa tuxai asuudalda ton narinaar xandaxa xeregtei baina. Xerbee formaalьna joholxo jabadal bolbol Konstituuca ba Hunguuliiin xuuliii narinaar saixa nemelte: tus byriiin ookrugai oloniitiin organizaacanuud ba azalşanai bylgemyydei zyghөө duradxagdahan depytaadta hungaxa byxii kandidaaduudii temdeglegdehen hunguuliiin biyleteenyydii hungagşadta ygexedөө, tahagai hunguuliiin komiisiin baira soo ygtexe (78 zyil), komiisiin sekretaarь ba tusxai etigemzelegdehen tahagai hunguuliiin komiisiin geşyyd bolbol depytaadta oruulxaar tabigdahan kandidaad byriiin nege nege toololgiin xuudha zoxioozo, xojor xojor xehegeer bişexe johotoi (89 zyil); tahagai hunguuliiin komiisa bolbol ookrugai hunguuliiin komiisada hungaltiin protokoolhoo gadana, kandidaad byride zoxioohon xojor xeheg toololgiin xuudahanuudii elьgelsexe (95 zyil); azalşanai depytaadnarai soveed bolbol SSSR-ei Jixedeede soveedaar mandaaduudii batalatar hunguuliiin biylleteenyydii xadagalaza baixa ujalgatai (97 zyil) g.m. garaantiii baiguulxa geeşe haanь ende jamarş formaalьna johon xereggyi baiza bolxogyi.

Duu toololgii zybөөr yiledxe yyrgii bejelyylxiin tula projeektdo xaraalagdahan johoor duu toololgiin oloniitiin bolgoxo jabadalanь zasagai gazarhaa tomilogdohon bişe, oloniitiin organizaacanuud ba azalşadai bylgemyydeer baiguulagdahan hunguuliiin komiisiin sostaavaar gyisedxegdene. Zygөөr, hunguuliiin xuuliiin projeekt bolbol eneegeer xizaarlanagyi, tahagai hunguuliiin komiisa ba myn ookrugai hunguuliiin komiisiin duunuudii toolozo baihan gerte, duu toololgodo bailsaxiin tulada niitiin organizaacanuud ba azalşadai bylgemyydei naidahan tusxai tylөөlegşөd, baha tereenşelen xeblel gazeetanuudai tylөөlegşedte bailsaxa erxe olgoxii xaraalna (85 ba 99 zyil).

Azalşadai duugaa ygelgii narinaar xangaxiin zorilgoor hunguuliiin xuuliiin projeektoor duradxagdahan dyrimei johoor diilengi olon duu abhan kandidaad bolbol hungagdahanda toologdoxo baina, xerbee negeş kandidaadanь hungalta deeree diilengi olon duunuudii abaagyi haanь, (hungatiin bolhonhoo xoişo xojor doloon xonogoi bolzorhoo xozomduulangyi) egee olon duunuudii abhan xojor kandidaaduudii daxin ballotiroovko xexe ujalgatai (107 zyil).

IV

Soveeduudai xydelmeriiin dutuunui tuxai

Nyxedyyd, manai soveeduud bolbol, jamarş demokratiis byrzyaazno foormiin zaxirgaanai orontoi zişeeleşegyi ynder ba tyryy zaxirgaanai foorma myn bolno. Arad niite bolbol Soveeduudii өөhediingөө arad zonoi oorgan bolxo tulanь tereende duratai ba segnedeg baina. Soveeduudaar damzuulagdaza, xydelmerişen-tariaaşanai xoorondiin xolboo bejelyylegdene, xydelmerişen angi bolbol Soveeduudaar damzuulan tariaaşaniii xytelberilelgii bejelyylne. Azalşan arad bolbol Soveeduudaar damzuulan gyrenei xytelberide xabaadaza, socialiis baiguulaltada xabaadalsana. Soveeduud dotor ba Soveeduudaar damzuulagdan partiijna bişe arad zonoi ba komuniistnuudai xoorondoxi bata bexi xolboo bejelyylegden baiguulagdana. Soveeduud bolbol, komuniis paartiiin xytelberieer socialiis bylgemii baiguulza, eneenei urda tee geegdengi baihan Rosiiji aguu jixe xysete gyren bolgon, byxe delxein imperaliistanuud, tedenei trockiis-buxaarintanai aagentnuud ba şpioonuudai zabdalganuulii buta soxizo, ulas oronoigoo bejee daangi baidalii nigtaar xamagaalaza baihan baina.

Zygөөr, eneen deerehee manaida muugaar xydelmerildeg albangazarnuud baixagyi geze bolxogyi,—tedener manaida baga bişe; eneen deerehee өөhediingөө ujalgii muugaar dyyrgeze baihan azalşanai depytaaduudai soveed manaida baixagyi geze bolxogyi—tedener manaida baga bişe; eneen deerehee manaida muugaar xydelmerildeg, arad niitehee taharşahan, biyrokraad bolşohon xynyyd baixagyi geze bolxogyi,—tedener baha la baga bişe baixa. Ene bolbol Soveeduudai amzaltanuud xadaa hungalta xexiin yndehen bolood, myn soveeduudai hunguuliiin beledxelei yjede heremzii moxooxo, soveeduudai ali negen xytelberilegşedei ba ali negen depytaaduudai kandidaaduudai xydelmeriiin dutuu dundanuudii eliryylxe tuxai kriitike ba samokriitikii dyliiryylxiin yndehen bolzo ygene,—geze nyxer Staalin bideniii yrgelze zaabarilahan baina.

Selьsoveeduudhaa exilь Myngen ba naturaalьna naguudii nexeberilexe jabs olonxi selьsoveeduudai gol delmerinь bolşohon baina. gөөr byxii yldegşe xydelm nyyd: azaxuin, kylьtyyriin politikiin azal jabuulgan bolbol xojordugaar zerg toologdodog bolşohon b jym. Finaansiin Arkoma ba beledxelei komiteedai ganuud bolbol tiime soveed dii nalooguudii sugluul өөhediingөө tyleberigyi x nabariiin aparaad bolxiin lөө xuuli busaar oroldo baina.

Beledxelei komiteedai nai gatanarai xedeg azalanь s soveeduudta eldeb beled nyydii tuşaaxa ujalgiin bl kanuudii taraaza ygөөd, te niinь selьsoveeduud bişeze len bolgood yredenь, ter deerenь garaa tabiza tama daraza ygedeg ba xerbejee ledxelei muu baigaa haa joonoi Gyisedxexe Komiteed gy, ali rajkoomoor damzuu selьsoveedai tyryylegşed z toxuuldag,—iimerxyy le azaltai baidag faaktnuud xa. Myn olonxi rajoonu finaansiin tahag bolbol, ja negen naloogai tyleberiiin zor tuxai selьsoveeduudta nuulga zaxiaa bişeze orxi baidag ba selьsoveedai ty legşedii duudaza asaraad b zerge muşxaad, myn tyleb nyydei oroitii şangadxaxa xai zaxiralta ygөөd tabi baina. Baha le ali negen s soveedai tyryylegşedte z toxuulxii rajkoom ba raigy koomoor damzuulan erilte deg baixa jym.

Naloogai organizaacan ba tereenşelen beledxelei ganizaacanuudta gyrenhө ledeg baga bişe aparaadai haar baitar iime sisteeme bol byri-le buruu geeşe.

Zarim selьsoveeduudai loogai xydelmerihөө baga şanartai ondoo xydelmerinь baihanaiş tuxai medexegyi daganь gaixaltai bişe. F adza xelexede, Moskva Moziin Korniloovskiin raj Korniloovskiin selьsoveeda togtoomzonuud ba zaxir

Yrj elzelelenь 3-daxi

„SSSR-ei Jixedeede Soveedta hungaxa hungaltiin tuxai dyrimel“ projeekt tuşaa

SSSR-ei CGK-ai VII zarlaltiin IV seessi deere, 1937 onoi i yyliin 7-oi yder, nyxer J. A. JAAKOVLEVAI xehen elidxel

RGELŻELEL)

ıud soo hurguuliiin ba feelьdrel g. m. zyilnyydei tuxai geş baixagyi.

Ene bolbol soveeduudii naogai xeregeer oroldoxii xoriı jabadal bişe. Jyre Finaanı arkomaad ba beledxelei mlteed, zasagai gazarai erilı johoor eehediingee apaadaar damzuulan xydelmerilg bolooş haa byxii nalooıudii sag bolzor soonь sugılgiin xariuusalga selьsovee udhaa abza xajagdaxagyi ına. Soveeduudai baga bişe xala bolxo naloogai xydelmeel zergeşyylen, myn jixexen xala bolxo xudaldaa naimaal, kylьtyyriin, elyyrii xagaalgiin ba bişenyyd xydelrinyydii jabuulza, arad zoniii baaduulalsaxiin tuxai xelegge baina.

Zarim selьsoveeduudai gol ıalaa gansaxan naloogai xyımeride tabiaad baixa jaba bolbol, selьsoveeduudai ıuiin, poliitikiin ba kylьriin udaridaxa ujalgii doouulza, arad niitehee xolodoпь labtai bolno.

Ime uşar deerehee, soveeıdhaa naloogoi ba beledxexydelmeriii halgan abza edxelei Komiteed ba Finaanı Arkomaadta daalgaxa tuxai SR-ei AKS ba BK(b) Paarn CK-ai togtool gargagdahan na.

Zarim gooroduudta garaza han ton taaramzagyi praakı tuxai xelexem. Ene bololonxi goorodoi soveeduurajgyisedkoomoi xamhalsaaparaad bolgozo orxihon ıdalnuud bolno. Ştaad xadaba gehen şaltagaanaar en olon pyynktnyydte, tea soo rajoonoi ceentrteiş roduud toxiooldodog, goooi soveeduud gansa le koıaalьna tahagtai, zarimdaa ıansiin tahagtai baidag. geer, bolьniicanuud, hurilinuud, magaziinuudanь soveedai medelhee abtaza, dexi rajoonoi gyisedkooıdai tahaguudai sexe mele ygtedeg baina. Koloomniii ad yzee xada, xamta 70 ıgan zontoi, maşiina bytee. tomoxon zavoodtai iime arta hurguuli, bolьniica, laalьna tedxemziin zurgaaıd, magaziin, pekaarni, storo gexe metenyydenь goreedai medelhee abtagdaad, ıonoi gyisedxexe komiteetahaguudai sexe medelde ehen baidag. Myn urdanь eerniiin goorod baihan Rianь baha tiime baina, tende mingan xyntei, tereenei 20 ıganь xydelmerişed ba al aagşad baixa. Riazaans ı gorsoveed bolbol oroidool nunaalьna ba finaansiin tauudtai, zygeer ene xojor aguudanьş hajaşag bii bolgdohon baixa.

igeze goorodoi soveeduudai ii xahaza baihan jabadal bol Konstituucii zyrьşeze han jabadal geze sexe xedexe johotoi. Konstituuca bol niutagai azaxiun, kylьrne- poliitikan zurgaanuutus niutagainь soveeduumedelde bailgaxa, iimehee ırodoi soveeduudta finaan, komunaalьna azalai, dodo xudaldaanai, elyyrii xagaalxa, aradai gegeerelei, laalьna tedxemziin, niitiin, eblexe komiisiin tahaguud myn gyisedkoomoi tyryyşiin dergedexi kaadriin tagii emxidxen bii bolgoxo ıenhee gadana, gooroduudai ıxai baidaltai zoxilduulan ıtagai azyiledberiiin ba gaai tahaguudii emxidxexe hen baina.

Iimenyyd praaktika bolbol, oo goorodoi arad zonoi xodaxin olon bolzo—milioon ıe xydelmerişen ba albaxaagd soveeduudaar damzan, gyaii xytelberilxe hurguulida ralsan garaza baihan yjede ngajaa xarşa baixa. BK(b) in CK-ai hyylşiin pleenym ıre nyxer Staalin bolbol xyımerişen angiin xytelberilxe ılgii yrgexe jabadal şuxala ına gehen zaabariiin hyyr ilangajaa iimenyyd praakdi gargaza jaabaş bolxogyi. Eneen deerehee, gorsoveeıudai xydelmeride baigaa ıtuunuudii zailuulxii şuxala olgozo, tedende Konstituucaar zaagdahanai johoor, tahaguudii bii bolgoxo, niutagai azaxuin, kylьtyyrne poliitikan zurgaanuudii tedenei medelde ygexe, xaişan geze jamaraar soveedai xydelmeriii tabixab, gyisedxexe oorganuudai xydelmeriiin xoinohoo xaişan geze arad zonoi kontrolь tabixab, xaişan geze soveeduudii toiruulan arad zoniii nigtaar zagsaaxa ba xaişan geze eehediingee gazar deerexi kylьtyyrne-poliitikan ba azaxuin baiguulaltii udaridaxa tuxai xydee niutaguudai soveeduudta zişee xaruulxa johotoi.

Bidener bolbol soveeduudta arad zoniii xanduulan xytelberilexe jabadalii udaridagşa gaixamşagta aparaadtai bainabdi, ene bolbol soveeduudai seegcenyyd bolxo baina. Soveeduudai seekcenyydte xeden milioon depytaaduud toologdozo baidag baina. Soveeduudai depytaaduud bolbol arad zondo tuhalaxiin tylee tuilai jixe eneergi oroldolgotoigoor seekcenyydte bişyyldeg baixa jym. Şalgaad yzedede yşeen bişe seekcenyydei geşyyd anxan aixabtar zorigtoigoor azallaza exileed, hyyl teeşee bolxodoo ceekcenyydeigee zasedaanihaa zugadaza exilxetei, seekciinь xydelmeri unaza xoohon saarhan deere yldeşedeg baina. Ende abaad yzexede zarim tahaguudii daagşad, myn soveeduudai tus tusagaar azaxuiji daaza baigşad seegcenyydii eehediingee xamhabariiin aparaad bolgon tedeeniii zoxixo tahaguudai gy ali ypravleeniiin xydelmeride jamarş xubilalta xeze şadaxa argagyi bolgozo orxigog baina. Baha soveeduudai seekciin sostaav tus soveedaar hungagdadaggyi, miin soveedai emxidxelei tahagai aparaadaar seekcenyydte xubaagdan bişyylegdedeg baigaa.

Eneenhee baitagai zarim seekcenyydii daagşad bolbol, soveedai seekcenyydhee inicia tiiv gargaza, tedenei dutuu dundanuudii eliryylen, daagşadii kriitikeleze, dutuunuudaa darii zahaxiin erilte xexedenь, —daagşad bolbol tedeniii tooxogyi, duraa gutadag baina.

Seekciin zasedaanida eehedee oşoxiin orondo jyredee xamaagyi xynyydii elьgeedeg, eneegeeree seekcii udaa daraa ygei bolgodog baina.

Moskvaa, Leeningraad, Dneepropetroovski ba Taşkeentiin soveeduudai seekcenyydei hain xydelmeriiin tuxai olon faaktnuudii xelexe baigaab. Zygeer eneentei xamta baha le soveeduudai urdaxi xariuusalgahaa jixe bolşohon biyrokraaduudai zyghee seekcenyydii tooxogyi jabadalnuudai xeden olon faaktnuudii zyil byxendenь toolon xeleze bolxoor baigaab.

Tiime deerehee mynee baigaa xeneerş hungagdaagyi seekcenyydii Soveeduudaar hungagdadag komiisa bolgoxo tuxai gy, ali seekcenyydii komiisatai xamzuulxa tuxai asuudalii zybşen xelsexe johotoi boloo. Ene bolbol azaxuin, kylьtyyriin ba poliitikan baidalai talaar, zişeelxede: Biydzeedei, hurguuliiin, elyyrii xamagaalalgiin, ger bairiin, komunaalьniin, xudaldaa-naimaanai, xydee azaxuin ba busad komiisanuudii baiguulza, tere komiisanuudta tus soveedai tahagai gy, ali ypravleeniiin byxii xeregyyd ba saarhanuudii byrin xinaza baixa erxe olgoxo. Tus tahaguud ba ypravleeninuudii daagşad bolbol komiisiin geşyydei ali byxii eriltenyydte xojor xonoghoo saaşa bişe bolzor soo eehediingee xariuuji ygexe ujalgatai baixa johotoi.

Baha eneenşelen tus Soveeduudai komiisnuudta doro dursagdahan erxe olgoxo asuudal tabigdaxa johotoi gebel: xerbee komiisa jamar negen tahagii daagşiin xydelmeriii xangaltagyi deere tooloo haanь tus soveedai tyryylegşe bolbol nedeeliiin bolzor soo soveedaigaa pleenym tataza komiisiin elidxelii ba tahagii daagşiin tailbariii duulaad jamar xemzee abza, baidaliinь haizaruulxa tuxai şiidxeberi gargaxa, xerbee tere tahagii daagşiin zaharaxagyi baiblanь tus, daagşii helgexe tuxai asuudal tabigdaxa johotoi.

Zarim tahaguudii daagşad bolbol, eehediingee elyyrii xamagaalxiin talaar gy, ali fi naansiin talaar, Gazartariaalangai talaar gy, ali xudaldaa naimaanai talaar helgeşegyi monopoliist ba specialiistnuud geeşebdi geze bodood, soveedai jyriin depytaaduudai byxii soveedai xydelmeride kontrooliii şangadxaxa tuxai duradxa lii duulaad bejedee gomodoltoi baiza magad. Jaaxab daa teed —gomodoltoi baig daa!

Xydelmeri byxendee kontrolь ygei baixa geze buliaaldaxa xyn baixagyi, jamarş xydelmerişedei xinalta doro xydelmerilxe jabadal bolbol soveed xuuliiin yndehenhee duldiidan garhan baixa. Deerehee ygtehen kontrolь ba xytelberide nemeri bolhon doorhoo garhan kontrooliiin tuhalamzaar imagta soveedai xydelmeriii haizaruulza bolxo baina. (**Aplodismeentnyyd**)

Soveeduudai xydelmeriiin negen jixexen dutuu zyilenь xadaa, togtomol demokratiis johoor xereg xytelberilxe jabadalii xazairuuldag uşar bolno. Zişeelxede, zarim soveeduud ba gyisedxexe komiteeduud xysen tygelder bişe zasedaaninuudii xeze, tereen deere tog toolnuudii gargadag baina.

Odeessiin gorsoveedai 1936 ba 1937 ondo xehen byxii zasedaaninuudanь bulta xysen tygelder bişeer xegdehen ba Dnepropetroovskiin moziin gyisedxexe komiteedai byxii zasedaaninuudai gurbanainь xojor xubi xysen tygelder bişeer xegdeze yngergegdehen faaktnuud baina.

Azalşan aradta şuxala honirxoltoi togtoolnuudii tedenei xabaadalga ygeigeer „oproosoi“ johoor batalan abtadag baigaa. Eneende faakt bolgon xelexede, Çeliaabinskiin moziin gyisedxexe komiteedai byxii şiidxehen asuudalnuudai gurbanainь xojor xubi arad zonoi xabaadalgagyigeer şiidxegdehen ba Ordzonikiidziin xizaarai gyisedxexe komiteedai togtoolnuudai 90 proceenthoo ylyynь, Sverdloovskiin moziin gyisedkoomoi 70 proceenthoo ylyynь, Azoovo-Çernomoorskiin xizaarai gyisedkoomoi 80 proceenthoo ylyynь arad zonoi xabaadalgagyigeer abtahan baina.

Soveedai xeregyydii preziidiym ba Gyisedxexe komiteeduudaar şiidxeredee iime praaktikaar jabuulxa jabadal bolbol soveeduudii gyisedxexekomiteeduudtai adalidxaxa, gyisedxexe komiteeduudii preziidiymeer dyyrgedeg ba soveeduudai pleenymii ziirtee xoohoor şaşaldaxiin tulada jamar negen bajarai ydereer daşaramduulan tatadag baigaa.

Dnepropetroovskiin gorsoveed 1936 ondo 9 pleenym xee, tereeneinь 4-iinь „bajarai“ xuralaar yngereэ. Oomskiin gorsoveedai 1936 ondo xehen 10 pleenymei 5-iinь „bajarai“ johoor yngergegdehen, Zaporoozskiin gorsoveedai 15 pleenymhee 11-iinь „bajarai“ pleenym bolzo yngergegdehen baina.

Baha eneen şilen tiime olon bişeşje haa Soveeduudai pleenymii „aktiivtai xamtadxahan soveed“ gedegii tatadag uşarnuud bii.

Ene aktiivuudtai xamtarhan zasedaani geze nerlegdedeg zasedaanihaa jamar yre garadag be gexede, ene zasedaaniiin zişee bolxo zyilenь xadaa: Jaroslaavskiin moziin Zakobiakinskiin selьsoveed aktiivuudtai xamtarahan pleenym tataa. Tereen deere soveedainь 36 depytaaduudhaa 12-nь bailsahan ba myn „aktiivuud“ gegdedeg 60 xynyyd bailsaza garaa yrgelsehen baina.

Demokratiis zuramaar xereg jabuulgii iime ba eneentei adaliaar xazairuuldag jabadal bolbol, soveedai xydelmerilegşedii xariuusalgagyi bolgoxo, soveedai xydelmerilegşedei xydelmeriii xinaxa jabadalii berxeşeeltei bolgoxo huuri bii bolgozo ygexe tula ilangajaa boloşogyi jabadal geze medexe xeregtei.

Zarim soveeduudai xytelberilegşedei gomodolnuudii jaaza yzedeg zuram tuxai xeden yge xelexem. Gomodol ygehen egeeliin grazdaanuudtai xeden haraar uulzadaggyi ba jyre tedeentei uulzaxa tusxai çaaşş togtoohon baidaggyi, soveeduudai ba ilangajaa gyisedxexe komiteeduudai tahaguudai xytelberilegşed baidag baina. Zarim gyisedxexe komiteeduud ba tedenei tahaguudta egeelei graazdanuudai ygteheer xeden hara bolohon gomodolnuud yzegdeegyi xebteze baidag. Eneenhee baitagai, tere organizaaciin jabuulga tuxai gy, ali tere niuurai jabuulga tuxai orohon gomodolnuudii tere organizaacada gy, ali tere niuurta—eehedtenь yzexiin tula elьgeegdedeg uşarnuud ysээn bişe baidag baina.

Iime egeeliin grazdaanuudai gomodoldo xaişa xeregeer xandaxa jabadal bolbol soveedai sisteemetei jamarş xamaagyi baixiinь xeleheneiş xereggyi eli baina. Gyisedxexe komiteeduudai tyryylegşed, tereenşelen tahagii daagşad bolbol egeeliin grazdaanuudai gomodol, guilta ba medyylgenyydii yder byri abxa, tedeentei uulzaxiin tula (yderei 2 çaashaa dooşo bişe) tusxai sag togtoozo, çaasai yjede jamarş zasedaani xexegyi, eehedee gadagşaa oşoxogyi ba aparaadaigaa xydelmerişedii uulzalgada oruulxa johogyi—iime praaktikii ujalgata johoor jabuulxa zailaşagyi bolxo baina.

Zarim Soveeduudai Gyisedxexe Komiteedai xytelberilegşed xuuliii narinaar saxixa jabadalii toodoggyi. Tiime soveeduudai xytelberilegşed byxii gyrenei xuuliii eehediingee yzemzeer helgeze baidag.

Xuulinuudii xazairuulhanai zişeenь zarim niutagai soveeduudai ujalgata togtoolnuudii gargalga ba xuuliii dyyrgenzelexiin tula zarim arkomaaduudai zaabarinuudii gargadag jabadalnuud bolno.

Myn manai daisad bolbol Soveeduudai jamar negen tuşaalda şurgan orood baihan yjedee, ene xuuliii xazairuuldag praaktikiiji xereglegdeg baigaa. Ene xadaa gaixaltaiş bişe, xydelmerişen ba tariaaşaniiji xamagaaldag soveed xuuliii kapitaliizmiin restovraatornuud—nojod, germaan japoonoi faşiizmiin aagentnuud bolbol duragyiseze yzen jadadag baina, tedende faşiistnuudai xuuli—xydelmerişen tariaaşanai urdahaa esergyysehen xuuli xeregtei baixa. Magnitogoorskiin gorsoveedai xytelberilegşede mexelen şurgahan trockiis bandiiduud bolbol arad zoniii Soveed xuulida duragyi bolgoxo provokaaca ja buulxiin tula nege zilsoo 5500 xynyydii straafdahan baina.

Mynee soveedai syydeer syydlegdehen Lepeelьskiin rajoonoi gyisedkoomoi tyryylegşe bolbol Lepeelьskiin rajkoomoi xytelberide mexelen şurgaza orohon trockiista ba bandiidai xytelberieer eeree tariaaşanda xuuli busa straafnuudii aşadag ba straafiinь tyleegyi baihanainь tylee tere tariaaşanai zeeriii toorgo xeze xudaldadag baihan baigaa. Ene Lepeelьskiin buzar xeregei gemteniiji syydlehen tuxai toosoo xeblel gazeetanuudta tolilogdohon baixa.

Jamar negen byleg biyrokraaduudai eehediingee yzemzeer xuuliii ebdexe jabadal bolbol soveedta esergyy xereg myn geze medegdexe johotoi. Tariaaşad, jyre xuuliiin tuxai xelsexedee nainş xuuliii jamar xuulib geze yzexehee gadana, xerbee xuuliii dyyrgegşe eeriingee xehen jabuulgaar xuuliii xazairuulhan baigaa xadanь,—tariaaşan bolbol xamagai tyryyn xuuliiin tuxai xuuliii dyyrgegşiin jabuulgiin yndeheer şiidxeze yzexe baina.

Eneentei daşaramduulan eneenei tuxai Leenin ba Staalinai medeeze zaabariihanuulxam.

Politbiyroodo zoriuulza nyxer Staalinai nere deere prokuratuuriin tuxai bişehen bişeg soogoo nyxer Leeninei bişeheniinь:

„...Xuuli geeşe xadaa kaluuzskiin ba kazaanskiin baiza bolxogyi, xarin negedemel byxerosoi baixa gexehee baitugai, soveed respyyblikenyydei byxii federaacada zoxixoor negedemel baixa johotoi...

...xuuli geeşe gansa baixa johotoi ba manai byxii azahuudalda ba manai xamag byxii kylьtyyrne bişe baidalai goi xoronь bolbol kaluuzskiin xuuliiiji kazaanskiin xuulihaa tusagaar bailgaxii xysehen xer ugiin orosoi yzelei ba zerligşyy xynyydei hurşahan dadalainь zadagairahan jabadal myn“.

(Leenin, XXVII toom, 298-299 niuurta).

Paartiin XVII xural deere nyxer Staalin bolbol paarti ba zasagai togtoolii dyyrgemzelexe jabadalii eeriingee ujalga deere bodozo toolodogyi, tereegeeree paartiin ba gyrenei discepliniiin yndehii ebden xazagairuuldag tuxai aixabtar xursaar kriitikeleheniii xyn bolgon martagyi baina beze.

Hungaltiin yjede soveeduudai xydelmeriiin dutuunuud, tereenşelen ali negen depytaaduud ba emxinyydei xydelmeriiin dutuunuudii şanga xatuu samokriitikede oruulagdaxanь labtai geze medexe xeregtei.

Soveeduudai xydelmeriiin dutuu dundanuudii taniza medeze abxa ba tereeniji medeze, tus dutuunuudaa zailuulxiin tylee hungaltiin yjede arad niitiiji yrgeneer xabaaduulalsaxa jabadal bolbol şuxala zorilgo myn.

Manai xuuliiin deede oorgan—SSSR-ei Jixedeede Soveedai depytaaduudai kandidaaduudii arad zon şalgaza, socialiizmiin ba Leenin—Staalinai paartiin xeregte bejee ygehen ynen şudarguu xynyydii oruulxa ba negeş bag ymedehen aradai daisadii Soveeduudta oruulxagyi xereg bolbol şuxala zorilgo myn.

Xydelmerişen angiiin ba tariaaşanai daisadii barixadaa imagta deerehee jabuulga xeze, imagta ali negen oorganiii xytelberilze baigaa komuniistnuudai nydeer xaraad bariza bolxogyi—daisadii dorohooş ba deereheeş bariza abxa johotoi, uşaranь xadaa jamar negen oorganiii xytelberileze baigaa komuniistnuud bolbol xamag byxiiji gansaaraa xaraza şadaxagyi baina. Soveeduudai daisad, xydelmerişen ba tariaaşanai daisadii bariza buta soxin daraxa jabadal—imagta paartiin erilte, nyxer Staalinai xehen erilte ba Staalin Konstituuciin eriltiin johoor demokratiiji xysed yrgeneer jabuulxa johotoi. (**Aplodismeentnyyd**.)

Eneentei daşaramduulan nyxer Staalinai Roi Govaardtai jarildahan jarildaan soohoo xedii yge hanuulxii zybşeegiit:

„...Hungalta deere edibxitei temesel jabuulagdaxa, ene temesel bolbol olon toonoi xursa xursa asuudalnuud gebel gol tyleb arad zondo ton şuxala udxa şanartai bodoto asuudalnuudii toirozo jabaxa baina. Manai hungaltiin şine sisteeme bolbol byxii organizaacanuud ba zurgaanuudii şangadxaxa ba edeeniii azal xydelmeriee ulain haizaruulxiinь albadaxa bolno. SSSR-ei bygede niitiin sexe ba niuusa hungalta bolbol muugaar azallaza baihan zasag zaxirgaanai gazarnuudii zahaxa, arad zonoi garai taşuur bolxo baina.“

Nyxer Staalin iigeze xelehen baigaa. Ene xadaa hungaltii xatuu şanga kriiteketeigeer jabuulagdaza soveedai xydelmerilegşedei xatuu şanga ekzaamen bolxo—xen tereeniii bariza şadaagyib, tere xobxo xiidexe — xeheneel tylee tiigee.

V

Şine kaadrnuudii debzyylxe tuxai

Mynee bolxoo baihan soveeduudai hunguuliiin talaar onso şuxala udxa şanartai asuudalda —soveeduudta xydelmerilexe kaadrnuudii şilen abxa tuxai asuudalda oroxomni.

Soveeduud bolbol milioon xynyydii gyrenei ypravleenide damzuulan xanduulxa organizaacanuud myn. Soveeduudaar damzuulza, şine kaadrnuudii debzyylxe jabadalai talaar jixexen jyyme xeze bolxoor geeşe.

Soveeduudii bexizyylxe gol şuxala baidalnuudii bydyyligeer ebdexe jabadalnuud, imagta soveeduud ba tedenei gyisedxexe oorganuudii xydelmerişen angi ba tariaaşadai dundahaa urgan garagşa şine şine xysenyydeer taharaltagyi nemeeze baixa jabadalai talaar ylemze todorxoi bolhon faaktnuud yseen bişe toxiooldono.

Ton hain xydelmerişedeer tolgoilogdon Soveeduudtaş urgaza baigaa zaluu kaadrnuudii debzyylxe jabadal dutuuxan jabuulagdaza baihan uşar baidag. Iime uşar jabadal jyn deerehee duldiidanab gexede, şine xynyydhee jamarş yndehegyi aidag jabadalhaa duldiidan gardag baina. Şine xynyydii dutuu debzyyldeg nyxedei olonxinь xadaa kaadrnuud ygeil daa gedeg baina. Ynendee bolbol tedener xadaa şine debzyylegdehen xynyydenь eehedheenь ylyy xydelmerilegşed bolşuuza geze aidag baina.

Paartiin Centraalьna Komiteedai Pleenym deere „xerbee bidenei xynyydii debzyyldeg baibal, kaadrnuud ylyy garxaar baixa hen“ geze nyxer Staalin xelee hen. Miniii hanaxada, jyynheeş ylyyxen imagta Soveeduudta xabaadaltai bolno.

Faabrika, zavood, traansport, sovxooz, kolxooz, MTS ba alban gazarnuudai xydelmerişenei dundahaa mynee xeze baihan xydelmerihеenь deegyyr xydelmeri yni xeze şadaxa bolhon xeden zuugaad ba mingaad xynyyd bii boloo—tedeniii hurgaad tuhalaa xadanь soveeduudta xeregtei, jamarş daisadhaa xydelmerişen angi ba tariaaşadai intereesii xamagaalza şadaxa, ynen şudarguugaar xydelmerilze şadaxa, xoohoor şaşaxagyi, xarin xydelmerilxe duratai socialiizmiin xereg ba azalşanai intereeste ynen bejee ygengi xynyyd—komuniistnuudş ba partiijna bişeş xynyydii olzo abxa bainabdi.

Saaşanь partiijna bişe nyxedei tuxai xelexem. Xeden milioon partiijna bişe xydelmerişen, tariaaşan, inteligeentnyydei bodoto partiijna bişe bolьşeviiguud bolood baixada, eneen tuxai nyxer Staalin xelehen baigaa, gyisedkoomuudai dunda ba ilangajaa tahaguudai xytelberilegşed ba tedenei orologşodoi dunda partiijna bişe nyxed tonş yseexen baina. Tahaguudaimnai xytelberilegşed ba tedenei orologşod bulta paartiin geşyyd jym geze, tereenee „amzaltada“ toolozo omogorxodog Soveeduudai xytelberilegşed bii geeşe. Partiijna bişe nyxedii oişooxogyi ba gazaaşalaxa jabadal bolbol Leenin—Staalinai bolьşeviig paartiin tradiica ba poliitikada taaraxagyi xarşa baixiinь todoruulaltatai gy. Nelieed olon Gazartariaalangai oorganuud ba aradii gegeeryylxe oorganuudai xytelberide huuza baigaa olonxidoo paartiin bileedhee ondoo jamarş ygei xynyydei orondo ynen sexe ba oopiid haitai partiijna bişe nyxedii bailgabal deere baixa hiinь todoruulxa xeregtei gy.

Saaşanь, ertener tuxai xelexemnь. SSSR sooxi xeden milioon exenernyydei xydelmerişen angiin ba kolxoozoi tariaaşanai xeregte şudarguu oroldodog, şadabaritai ba ynen sexe xytelberilegşed bolmoor baixadanь, aparaadai dunda biyrokratiis xazagairuulganuudai baihan uşarhaa Soveeduudta ba ilangajaa gyisedkoomuudta exenernyydei xabaadalsalga ton bagaar urgana.

Zygeer, byrzyaazno parlaamentiinxihaa exenernyyd, manai Soveedta zuu daxin olon baixa,—gebeş enenь yşeel dutuu geeşe.

Soveeduudai depytaadnarai dyrbeneinь nege xubinь exenernyyd baibaş, rajoonoi gyi-

(*Tygesxelenь 4-dexi niuurta*).

„SSSR-ei Jixedeede Soveedta hungaxa hungaltiin tuxai dyrimei" projeekt tuşaa

SSSR-ei CGK-ai VII zarlaltiin IV seessi deere, 1937 onoi ijyyliiin 7-oi yder, nyxer J. A. JAAKOVLEVAI xehen elidxel

(TYGESXEL)

sedkoomuudai dunda miil xojorxon procecnt gorsoveedundai tyryylegşenerei dunda 6 proc. somsoveeduudai tyryylegşenerci dunda 6 proc. exener zon orolsozo, kizaarai (mcziin) gyisekoomoi tyryylegşede gy, ali tyryylegşiin orologşodo negeş exener xynei hungagdaagyi baihaniii temdeglemeer baiua. Ene talaar Moskvaaşji hain zişee bolzo şadaxagyi baina geze xelexe xeregtei. Moskvaagai soveedta 578 exener orolsohon baina, tiigeed tahaguudai xytelberilegşed ba soveedai preziidiymde miil xojorxon exener baina. Moskvaagai 23 rajoonoi soveeduudta tyryylegşe bolohon negeş exener ygei, miil gansaxan exener soveedai tyryylegşiin orologşo bolhon baixa jym.

Iigeze exener zoniii segne xegyi praaktika bolbol Leenin—Staalinai paartiiin programtai negeş zoxildoxogyi baina. Leenin—Staalinai paartiiin programa bolbol socializmaar syleelegdehen exenernyydii Soveeduudai xydelmeriii bexizyylxe ba haizaruulxa xysenei jixexen yndehen bolxo geze yzene. Manai oronoi exenernyydei dundahaa oruulza gargahan jixe rezeervnyydei tii baihaniii todoruulxiin tula ende Kreemlь soo, ene zael soo, bolhon kolxoozoi zybleenyydei ali negiins hanaad yzexe xeregtei (Aplodismeent).

Bi komsomoolşuudai tuxai tusagaar xelexegyib, tedenei dunda zuugaad mingan xynyyd baga bişe nahatai bolhon emxidxelei ba poliitikan xydelmeriiin talaar baga bişe oopiidtoi bolhon baina. Zuugaad ba mingaad komsomoolşuud bolbol soveeduudai dunda jixexen xytelberilexe xydelmeri jabuulza şadaxa baina.

Partiijna bileedtei ba ilangajaa eregtei xyn baixa uşar bolbol xynde jamar negen tuşaal ezelxe erxe olgoxo bişe, xarin terenei imagta socialiizmiin xeregte ynen bejee ygengi ba xydelmeridee şadabaritai baihaniinь xaraada abtaxa gehen Leenin—Staalinai negete bişe zaahan zaabariii hanaza soveeduudai geşyydei, Soveeduudai gyisedkoomuudai geşyydei ba tabaguudai xytelberilegsedei tuşaalda partiijna bişe nyxediі, komsomoolşuud ba exenernyydii aingyi debzyylxe xeregtei.

Ene xeregei amzaltatai yrgelzelxiin tula eneenbee tyrgexen sag soo duraa gutalgiin garxagyin tula, ede xynyydei huralsaxa jabadaldanь tuhalaxa xeregtei.

Soveedai kaadrnuudii hurgaxa xereg tiimeş hain bişe baina geze xelexe xeregtei. Soveedai xydelmerişedii hurgaxa kyyrsenyyd xedii olonş haa, tede bolbol somsoveeduudai tyryylegşed ba rajoonoi gyisedkoomoi tyryylegşedii hurgadaggyi, xarin, zarim selsoveedai xydelmeride xydelmerilze zoxixogyi gegdeze syleelegdehen xynyydii hurgadaz baina, tereenhee gadana tedo bolbol jixenxidee hurgaxa xeregtei jyymendee hurgadaggyi, Konstituuca ba soveedai xydelmeriiin emxidxelii şudalxa jabadalda yseexen tedii sag gargadag baina.

Mynəə soveeduudai xytel berilegşedii hurgaxa ba tedende tuhalaxa jabadal xamagai şuxala zorilgo bolno.

***

Bi dyyrgexem. Tanai yzemzede tabigdaza baigaa hunguuliiin xuuliiin projeekt bolbol bygedeniitiin tegşe ba sexe, niuusa hungaltiin erxii bejelyylxe jabadalai ton bodoto garaantnii olgozo ygene.

Ene garaantinuud soo proletaariin demokratiin bodoto udxa yseə daxin eliren xaruulagdana. Proletaariiin demokratiiin byrzyaazno demokratiiihaa ondoonь xadaa graazdanuudai erxiiji formaalьnaar bişeed xizaarladag bişe, xarin „ene erxenyydii bejelyylxe ysloovinuudai tuxai, tereeniii bejelyylxe oorganuudai tuxai tereeniii bejelyylxe xeregselnyydei tuxai" hanaagaa tabixa geze nyxer Staalin zaahan baina.

Baha tiime bygedeniitiin hungaliiin erxii zarim xeden byrzyaazno demokratiis gyrenyyd eehediingee konstituucada zybşeoze hungalta bolxo yjede formaalьnaar bejelyyldeg baibaş, xarin ynen xereg deeree tereeneigee şanarii xahaza, eehediingee kapitaliis mexaniizmiin xeden arbaad janziin arganuudaar boliuulza, xydelmerişeu, ygeitei tariaaşan ba egeelei inteligeentnyydii demokratiida edibxiteigeer xabaadalsaxa jabadalhaa garadag ba xolodxon zailuuldag baina. Zygeer manai hungaltiin xuuliiin projeekt bolbol, byxii azalşan niitii politika teişe tataxa, byxii arad zonuudii demokratiida edibxiteigeer xabaaduulxiin zebseg bolxo ba arad zonoi eehediingee hungagdaaşadai xoinohoo kontroolь tabixa byrin tyges zebsegeńь bolno.

Eade manai paarti, soveeduud bolbol, 19 zilei saad tee Byxerosoi Soveeduudai III du.gaar xural deere nyxer Staalinai xelehen zaabariaar xytelberi xedeg baina.

> „Bidende xydelmerişedei tyleelegşedte boibol arad zon xadaa gansa hungadag baixa bişe, xarin zaxiraxa erxetei baixa xeregtei."

Hungaltiin xereg—ton şuxala xereg bolxo tula tereende ton hainaar beledxexe xeregtei. Hungalta boltor nege xediixen hara yleə. Tiigeed hungaltada beledxel ba hungaltii yngergexe jabadal xadaa aixabtar jixe emxidxelgii erine.

Demokratiiji anarxiis zadagairahan jabadal deere toelozo oilgodog ba exi zaxagyi bajar geəşe geze oilgodog gaixalnuud (çydaaguud) manaida yşeə yzegdedeg baixa jym. Ene bolbol manai bişe, bolьşeviigaudai bişe ba Leenin—Staalinai yzel bişe geze xelexehee ondoo jyy baixab. Demokratiii bolbol exi zaxagyi bişe, xarin demokratiii bolbol emxidemel gyrenei, baihaniii ba zasəgai baihaniii niitiin emxinyydei azallaza şadaxa şadabaritai ceentrnyydei baihaniii durasana. Demokratiii bolbol emxidxelgehee arsahan xereg bişe, xarin demokratiii bolbol emxidxelgiin deede şata bolxo ba emxidxelgiin tygesxel geze xelexede bolno. Manai proletaariiin demokratiii bolbol xydelmerişen-tariaaşanai xolbooji xytelberilze baigaa angihaa ba tereenei avangaard komuniis paartihaa egeen jixe emxidxelii erixe baina

SSSR-ei Konstituucii xelberiltegyigeer bejelyylelge ba Staalin Konstituuchaa garahan hunguuliiin xuuliii bejelyylxe jabadal bolbol saaşadaa soveed demokratiiji ulam yrgeneər jabuulza,. proletaariiin diktatuuriin baaziiji ulam yrgedxexe xeregii dyyrenь xangaxanь labtai.

Staalin Konstituucii ba hunguuliiin xuuliii xelberişegyigeər bejelyylxe jabadal xadaa soveeduudai xydelmeride baigaa dutuunuudii kriitikiin yndeheər zailuul a, soveeduudta şine xynyydii debzyylxe, deereheenь dooro xyrter soveeduudai xydelmeriii haizaruulxa jabadalii dyyren xangaxa baina Arad zonoi soveeduudta tuhalaxa tuhalaanziin xyseşadalii manai daisad eehediingəə arban deere negente bişe turşan şalgaza yzehen baina Soveedai tyleə byxii aradzon xana şingi zagsaad, trockis buxarintnai bag yndegşedii manai xydelmerişen tariaaşanai gyrea xulpaa alahan meteer nisa daren usalxahaniii germaan-japoonoi faşiistnar yşeə daxin nederhen baina. (Aplodismeentnyyd).

SSSR-ei şine Konstituucii ba Staalin Konstituuchaa garahan hunguuliiin xuuliii xelberiltegyigeer bejelyylxe jabal bolbol, Soveeduudii toiron aradzon ulam nigtaar zagsaxa ba komuniis paartiin xytelberi doro, nyxer Staalinai xytelberi doro, Staalin Konstituucii bodoto deere bejelyylen, xydelmerişen tariaaşanai ali byxii daisadii butasoxin usadxaza; SSSR Xolboonoi aradzoniii socialiis baiguulaltiin xeregte şine şine ilaltanuudii olgozo şadaxanь labtai baina. (Udaan aplodism entnyyd, bygede bodno.)

Nyxer N.A. Fetryyniçevii SSR-Xolboonoi Aradai Komisaarnarai Soveedai xeregii erxilegşe bolgon tomilxo tuxai

SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveedai togtool

Nyxer Petryyniçev Nikolai Alekseejeviçii SSR Xolboonoi Aradai Komisaarnarai Soveedai xeregii erxilegşe bolgon tomilxo.

SSR Xolboonoi Aradai Komisaarnarai Soveedai tyryylegşe V. MOOLOTOV.

SSR Xolboonoi Aradai Komisaarnarai Soveedai xeregii erxilegşiin tula I. BOLЬŞAKOOV.

Moskvaa, Kreemlь. 1937 onoi ijyyliiin 31.

△ △

Nyxer M.F. Arbuuzovii SSSR-ei AKS-ai dergedexi deede hurguulinuudai xeregii erxilxe Byxexolboonoi komiteedai tyryylegşii orologşo bolgon tomilxo tuxai

SSSR ei Aradai Komisaarnarai Soveedai togtool

Nyxer Arbuuzov Mixaiil Fiodoroviçii SSSR-ei AKS-ai xeregii erxilegşiin ujalgahaa syleelze deede hurguulinuudai xeregii erxilxe Byxexolboonoi Komiteedai tyryylegşii orologşo bolgon tomiloxo.

SSSR ei Aradai Komisaarnarai Soveedai tyryylegşe V. MOOLOTOV.

SSSR-ei AKS-ai xere ii erxilegşiin tula I. BOLЬŞAKOOV.

Moskvaa, Kreemlь. 1937 onoi ijyyliiin 31.

Mariiza Bastьjee-Moskvaada

Ijyyliiin 29-de Fraanciin exener liood çig Mariiza Baastьjee Moskvaada busaza oşobo. Niidelgede agaarai baidalai zoxisogyi baihan tula Irkyytsk niiden oşoxo baihan aad, bolizo Krasnojaartkahaa gedergee busaba. Mariiza Baastьjee Pariizdaa busaxaar hajadaa niidexeнь

Xitadai seregyyd Xaoocitaanai aerodroomii ezelee

Şanxai, 28 (TASS). Mynəəder xitadai seregyyd Bejpinheurdaxanuur baigaa Kaoocitaandaxi aerodroomii ezeleze, tende baihan japoonoi doloon samolioodduudii abaa gezə „Centraalь Nbjuus" aagenstvo medeesene. Myn xitadai seregyyd bolbol Sijnaan deegyyi niideze, xitadai seregyyd deerchee boombonuudii xaja.a jabahan japoonoi nege samolioodii buudaza unagaagaa.

Sijnaanь ba Inşiidexi 29 dexi aarmiiin kazaarmanuud jixexen boomboduulza, mynəə galda abtaad baina. Tende baihan seregyyd ba grazdaan zon bolbol boombodolgə bolxiinь tuxailaza, uiid beledxeltei baihan deerchee, baga gaegdel yzehen baina.

Çan Kai-şi prikaaz gargaba

Şanxai, 30 (TASS). Mynəəder ygleegyyr, Çan Kai-şi bolbol Beipinei rajoondo baigaa centraalьna seregei tabi mingan soldaaduudta, xoişoo Çanьcinьdiaani teeşe garaxiin prikaaz gargaba geze Domei Cysii ageenstvo batalna. Ene sereg xadaa, Juntiixe golnoo baruun teeşe oşood baigaa 29 dexi aarmiiin xesegyydtei niilxe baina. Ede seregyyd bolbol Bejpin ba Tianьcziini daxin ezelen abxiin tulada goritoi koontr dobtolgo xexeнь xa geze magadlagdana.

BMASSR-ei SOVEEDUUDAI 7 DUGAAI ONSO XURALAI ZARLALGADA

BMASSR-ei Soveeduudai VII-dugaar Onso xural 1937 onoi aavgustiin 8-ai ydeşiin 6 çaasta gyrenei rai gerte eəriingəə xydelmeriii hergeen yrgelzelyyli

Xuralai zyblexe zyilnyyd:

I. BMASSR-ei Konstituusiin projeekt tuxai. (Elidxelşe nyxer **M.N.Jerba**
BMASSR-ei CGK-ai sekretariaad

Sonosxol

BMASSR-ei Soveeduudai 7-dugaar Onso xurala legaaduudii ba myn BMASSR-ei CGK-ai geşyy kandidaaduudii registraacalgan bolbol soveeduudai şanai negedexi dabxarai 12-doxi tahag sɔo aavgu 5-ai ygləənei 9 çaashaa exilen registraacalana.

BMASSR-ei CGK ai sekretar

ISPAANIDAXI FROONTNUUD DEER

(TASS-iin medeeselnyydhee)

Centraalьna froont

Respyyblikiin aviaaca bolbol Posyeelo de Alarkoon (Madriid haa baruun tee 10 kilometr) deerexi, seregei objecktnyyd, Aravaakahaa (Madriidhaa baruun xoişoo 6 kilometr) Posyeelo de Alarkoon orohon xargui deere jabaa yimyyleeşenei aşaanai maşiinanuud ba cisteernenyydei koloonii, myn Maxadoxoondo (Madriidhaa baruun tee 15 kilometr) deerexi seregei objeektenyydii ijyyliiin 31-ei yder boombodoo.

Zyyn froont

Respyyblikiin aviaaca bolbol ijyyliiin 31-ei yder yimyyleeşenei poziicanuudii boombhon ba Montalьbaan oşozobahan avtokoloonii buudabaina.

Yimyyleeşenei samolioodmyn ene yder ydeşelen Balooniii boombodoxoo oroldzygeer respyyliki inxinei zarteleerieer yldegdehen ba

Ijyyliiin 31-nei yder yimeeşenei giidrosamoliood boBarseloonhoo zyyn- xoişoolain erje sadar baigaa Kande Maar, Bla nees, San Fede Maar, San Feliyy dexoolьs, palamoos gɔorodudobtolohon baina.

GRENAADADAXI VOSTAANI

Loondon, 31. (TASS). Grenaadada baigaa yimyyleeşenei seregei dunda bolhon vostaani tusai medeeselnyyd orohoor baina. Gorood deere tulaldaan bolzo baina. Xeden zuugaad vostaalagşad buudagdahan, tedenei xazaarmanuud boombouulhanş baigaa haanь, vostaani yrgedeheer baina. Generaal Kabanelьjaas aluulaa gehen medeesel bii. Kabanelьjaas bolbol Ispaanidaxi italliinn interveencede esergyy jabaina geze eli.

Ene vostaani myn Andaziiin olon gɔoroduudta geree.

Niutagai zon ba soldaadbolbol faşiis interveentny komaandovaniiin prikaazu dyyrgexee arsadag bolzona.

Yimyyleeşenei soldaaduud respyyblikiinxin teeşe orozo bai

Valeensi, 30. (TASS). Hyylşiin yjede, Aragoonai froonto deere yimyyleeşenei soldaaduud ba grazdaan zonoi respyyblikiinxin teeşe olooroo oroxo jabadal yzegdene. Byxaraloosai joondo hyylei 3 yder soogaran soldaaduud ba tariarespyyblikiinxin teeşe orobaina.

Xariuusalgata redaktor B. VAANÇAGII

HYNOODER KINOO-TEAATRNUUDT

„Progress" kinoodo *ENZEGYI EXENER*

„Erdem" Kinoodo *EDIR NAHAN*

BMASSR-ei GEGEERYYLXE ARKOMAAD

dunda ba xysed bişe dunda hurguulinuudai 5 ba 8 daxi klaasuudta zaoɔçnoor huralsalgada abalgii exilxeнь.

Abtaxa ysloovi:

Zaɔɔçno huralgada abtagşal bolbol abalgiin şalgaltada xabaaduulagdaxa gebel, 5 daxi klaasta orogşo tyrelxi xeleeree ba arifmeetikaar esin hurguuliiin programiin xemzeegeer şalgaltada oroxo, 8-daxi klaasta orogşod bolbol oros xeleer, literatuuraar, matemaa tikaar, fiizikeer, ximieer xysed bişe dunda hurguuliiin programiin xemzeegeer şalgaltada oroxo.

AZAGLALTA: 3 zilhee siana bişe, tusxai ta hurguulinuudii dyyrgehenei ynemşelgii yzyylegş niuurnuud bolbol abtalgiin şalgaltahaa syleelegdene Jamar hurguuli dyyrgeheneigee spraavka (timiin bi haa), xydelze taihan gazarnaa spraavka xabsargan **Ulaan-Yde gɔorod, Soveeduudai baişan, Gegeerele Arkomaad, 22 daxi tahag, zaɔɔçnoor hurgaxa gryypede geze garşaglaad medyylgee elbge e johotoi.**

BMASSR-ei NAYAK tipograafida

buriaad-mongol xelen deere

YSEG XOLBOXO (наборщики), XEBLE (печатники)-ba NOЯ XABTAHALXA

(переплетчики) mergezeltei xydelmerişed

XEREGLEGDENE.

Xydelmerilexe duratan tipograafiin direejeele yleenei 8 çaasha yle 4 çaas xyrter jireze medexe. DIREEG

Телефоны редакции: отв. редактора—3-44, отв. секретаря—3-23, сель хозотдела—7-55, промотдела—5-07

Noomer gargagşa *N. Ceveenov.* Verstaalagşad: *D. Baldaanov, C Dambaajev.* BMASSR-ei Niut. Azyiledberiiin arkomaadai tipograafi Ypolglaxliit 547.

„Ulaan Ydenge" kolxoozoi pileemfeermе deere too byridxel ygej

Selengiin aimagai „Ulaan Ydenge" kolxooz sementaalьna yylterei yxer ydxeze zişeete hain pleemfeermtei bolhon jym. Tere feermе bolbol xamta 92 yxertei. Ijyyliь hara xyrter 66 yniceнь tugallaad baina.

Pleemfeermе deere too byridxelii todo honoreor tabixa xereg aixabtar şuxala udxaşanartai baigaa.

Yniceн byxenei produukciin, yniccdee oroondo oruulhanai ba tugalluulbanai bolon malda xeden şineen tezeel ediyylenei tuxai too byridxeliinь sag yrgelze aldangyi abza baixa johotoi baixanь eli. Ene too byridxelei xydelmeriii sag soonь dyyrgexe tusagaar yçoodçig baixa johotoi.

„Ulaan-Ydenge" kolxoozoi pleemfeermde feermii daagşa nyxer Dugarzab Erdeniin ba yçoodçig Lodoi Lubsanai gegşed xydelmerilne. Xojor xyn gansa le feermiingee xydelmeriii xaraad baixadaa too proccent xyrter xoroobo.

Oerdente nyxer Erdenieejeva yniceegee ebilgeze haaxa xydelmeri exilhen aad, xyseto tezeel, tariaanai tezeel ygeideze bratahan baina. Ganzuurinai feermehee tariaanai zyil ene kolxoozdo ygteben baixadanь tereeniii asaraza şadangyi haatuulhan baigaa.

Yngeregşe 1936 ondo „Tamaara" geze neretei yniecn syydkedee 28 liitr hy ygedeghen. Mynəə zilde feermii daagşa Erdenieejevei şimetei hain tezeel olzo ygeegyin şaltagaanhaa bolzo, 19, 5 liitr hee deeşe hyy ygeze şadabagyi.

Uşar iimchee Selengiin aimagai Gosplemrassaadnig ba tere kolxoozoi pravleeniiinxid yylterte malai feermii bexizyylxe johotoi, hain kaadrnuudaar oiriin sag soo xangaxa ujalgatai.

Enkoov.

Çan Kai-şi prikaaz gargaba

Şanxai, 30 (TASS). Mynəəder ygleegyyr, Çan Kai-şi bolbol Beipinei rajoondo baigaa centraalьna seregei tabi mingan soldaaduudta, xoişoo Çanьcinьdiaani teeşe garaxiin prikaaz gargaba geze Domei Cysii ageenstvo batalna. Ene sereg xadaa, Juntiixe golnoo baruun teeşe oşood baigaa 29 dexi aarmiiin xesegyydtei niilxe baina. Ede seregyyd bolbol Bejpin ba Tianьcziini daxin ezelen abxiin tulada goritoi koontr dobtolgo xexeнь xa geze magadlagdana.